

BIA-P. 2.3.1/2-62

ทำงานให้สนุกได้อย่างไร

[ชุดลอยปทุม อันดับ ๖๒]

พุทธทาสภิกขุ

อุทิศนา

ลอยธรรมะมาลัย	ลงสู่โลกอันเบียดบีบ
แผ่ธรรมะรังษี	ตามพระพุทธทรงประสงค์ ฯ
มันหมายจะเสริมศาสน์	สถาปนโลกให้อยู่ยง
ปลอดภัยพินาศ, คง	เป็นโลกศขสถาพร ฯ
หากแล้พระธรรมญาณ	อันธพาลกลีบร
จะครองโลกเป็นอากร	ให้เลวลุ้สเตรจันน ฯ
จะทกข์ทนทงคินวัน	พิฆาตกนบมีประมาณ
ด้วยเหตุอหังการ	เข้าครองโลกวิโยคธรรม ฯ
บรรษัษพระพุทธองค์	จึงประสงค์ประกอบกรรม
ตามแนวพระธรรมนำ	ให้โลกผองผ่องพ้นภัย ฯ
เผยแผ่พระธรรมทาน	ให้ไพศาลพิชิตชัย
แปดหมื่นสี่พันนัย	อุทิศท่วทงปถพี ฯ

พ.ท.

๒๕๒๓

ทำงานให้สนุกได้อย่างไร

(ชุดลอยปทุม อันดับ ๖๒)

พุทธทาสภิกขุ

ธรรมบรรยาย

แก่นักศึกษาคณะเศรษฐศาสตร์

ณ ลานหินโค้ง สวนโมกขพลาราม ไชยา

วันที่ ๑๑ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๒๗

ศรัทธาบริจาคน

ของ

ผู้มาเยี่ยมสวนโมกข์แต่ละปี

พิมพ์ครั้งที่ ๑ : ๒,๐๐๐ เล่ม

ธันวาคม ๒๕๒๗

การทำงานทำให้ชีวิตสดใส

อันการงาน นั้นประเสริฐ ตรงที่สนุก
ยิ่งทำงาน ยิ่งเป็นสุข ทุกสถาน
ทำชีวิต ให้สดใส ใจเบิกบาน
ในการงาน ประจำวัน นั้นเองนา

เมื่ออย่างนี้ มีแต่คน วิมลจิต
เย็นสนิท ดวงใจ ไร้โทสา
เกิดสังคม ที่อุดม ด้วยเมตตา
อยากเรียกว่า รัชมิกะ สังคมนิยม

ผลของงาน ล้นเหลือ เผื่อแผ่ทั่ว
สัตว์ทุกตัว ไหญ่น้อย พลอยสุขสม
ทั้งเมืองเล็ก เมืองใหญ่ ได้ชื่นชม
โลกระดม สุขวาง ทางนิพพาน.

พุทธทาส อินทปัญโญ

อนิเมทา

การพิมพ์หนังสือธรรมะ อันเป็นธรรมบท ในสมัย
ที่โลกกำลังขาดแคลนธรรมะอย่างยิ่ง เช่นนี้ เว้นสิ่งนี้ มี
เหตุผล และ การแก้การอนิเมทา, จึง ขอ อนิเมทา.

คำว่า "ธรรม" เมื่อแปลแล้ว มีความหมาย มาก
มาย นานาประการ, แต่ประการที่สำคัญที่สุดนั้น ธรรมะ
คือ หน้าที่ ที่มนุษย์จะต้องปฏิบัติ ให้ ถูกต้อง ตาม กฎ
ของ ธรรมชาติ ทุก ชั้น ทุก ตอน แห่ง วัฏจักร ของ เขา,
เมื่อ ความ มี ชีวิต อยู่ อย่าง ปกติ นี้ โดย ส่วน ตัว และ
พร้อม, หรือ ทั้ง โลก.

โลก ขาด แคลน ธรรมะ เพราะ ไม่ รู้จัก สิ่ง นี้ เรียก
ว่า ธรรมะ อย่าง ถูกต้อง ดัง ที่ กล่าว แล้ว เพราะ คือ ๗
เสด อยู่ใน โลก ใน ระ ส ว ร อ ย อัน เกิด จาก การ ประ พ ก ฏ.
ผิด ธรรมะ นั้น เอง. สิ่ง ชาติ ที่ ใคร ทำ ผิด คน ย่อม ช อ ม ช อ ม
ผิด ใน ระ ส ว ร อ ย อัน นั้น และ ใคร ไม่ ทำ ใน ที่ คน การ -
ทั้ง มี สิ่ง ที่ ผิด เป็น ที่ ใคร ไม่ ทำ ทั้ง นี้ คือ ตัว. ผู้ ทำ ผิด สิ่ง นี้
สิ่ง ที่ ผิด คือ คน นั้น เอง ไม่ ได้ มี ธรรมะ อัน เป็น ใน
โลก แล้ว; แต่ แต่ นี้ มี หนังสือ สนธ ๐ ก เ ส ให้ ได้ มี ข้อ
ทดลอง ใจ เป็น พ แล้ว. เขา นั้น ว่า หน้าที่ ของ เขา มี อยู่
แล้ว แต่ เขา หนังสือ สนธ ๐ ความ ต้อง การ ของ ก เ ส ที่ นั้น.

โลกส่วนใหญ่นี้ กำลังขาดอยู่ในสภาพเช่นนี้ จึง

การรู้จักธรรม คือการรู้จักอะไรเป็นอะไรอย่างถูกต้อง จน
มีผลอยู่ในใจใน สักใจ แม้ไม่มีความใคร่ชอบด้วย ก็คิดรู้จักอยู่
กับสิ่งที่ได้ อย่าง ยี่สิบ ๒๐๑. มีแต่จะว่าเป็น ความสุขชนิดไหน ย่อม
มีไว้เป็นนัยกับ แล้วย่อมความผลอยู่ในใจ สำหรับผู้ที่ รู้ธรรมอย่างแท้-
จริง. ความเห็นแก่ตัว ย่อมเกิดไม่ได้ เพราะเหตุนี้. ความรัก
เพื่อนมนุษย์ด้วยกัน มีได้โดยง่าย แม้ว่าจะมีความเกลียด
กันที่ รู้กว่ากัน หากพอสักเพียงไร. ผู้ประพาศธรรม ย่อม
รู้สักเป็นสุข เมื่อรู้สักว่า ท่านได้ประพาศธรรม หรือเมื่อได้ทำ
หน้าที่ ของมนุษย์ อย่างถูกต้อง. ความโกรธพาศใจ ใน
ข้อนี้ ทำให้รู้สักเป็นสุข. มีหัวใจความสุขอันเป็นภาษา
คือ สิวภาหยา ทานเพื่อมนุษย์ คือ ทาน หู ลมก ลิ่น กาย และ
จิตที่ต่าง เป็นทุกสภาวะโดยภาษาเหล่านี้ นั้น เสียแล้ว.

ธรรม: ข้อนี้ให้เรารู้จักมีจิตใจอย่างถูกต้อง รู้จักมีสิ่ง
แตรคือมีจิตใจ และจิตใจนั้นอย่างถูกต้อง, มีหน้าที่ที่ทราบ
หรือพหุสมบัติ ได้เป็นอย่างดีหรือเสียอย่าง มีรสหนอย ฯลฯ อย่าง
ถูกต้อง คือเป็นไปเพื่อ สันติสุขสันต์บุคคล และ สันต์วิภพ
ของสันนิทรม โดยสันนเดียว, มีสัจจวิฤตทุกกาลโดยสันน
จิต แม้แต่สัตว์เดรัจฉาน และพหุภพชาติทั้งปวง, มีเป็น
ตามคำสอนโดย หรือ นึกแล้วนคิด แม้แต่หน้อยเดียว. คือ
มีไว้ยกกว่า ชาติ, ชาติทั้งปวง, หรือ ข้อดีตลอดชาติ ย่อมมี
แก่ผู้ประพาศธรรม. ข้อนี้ นมยความว่า ๔๖๖๓ มีวิธี
น้อมนุกุลยหรือ นี, มีแต่ สิวภพ นัยตั้งแต่ สิวภพ
ในประพาศธรรม มีนัยนี้ มีเสีย.

เขา ๗๓ หู ลมูก ลิ้น กาย ใจ สำนักรับการฝึกฝน เพื่อให้
 รู้จักสิ่ง ทั้งปวง อย่าง ถูกต้องตามที่มันเป็นจริง เมื่อมีสิ่งใดอยู่ได้
 อย่าง สอดคล้อง มีใช้ มี ๓ หู ลมูก ลิ้น กาย ใจ สำนักรับไว้เป็น
 ลึก ๔ นี้เขาทำเป็นทาสของกบฏคน ในใจเขายังมีมัน ในเมื่อมัน
 เป็นกัน อยู่ โดยมากในโลกนี้คือมันนี่ ซึ่ง ทำได้ขนาด ชรามะ .
 เขามัวแต่มีปากบอกตัวเขาไม่ได้ ก็จริง แต่เขาสามารถควบคุม
 ๓ หู ลมูก ลิ้น กาย ใจ ๔ นี้สัมพันธ์โลก แต่ในลักษณะนี้
ละมันมีนัยยะเป็นภัยแก่เราได้ โดยอาศัย ชรามะ นั่นเอง. ที่
 คนในโลก ทำได้เช่นนั้น โลกนี้ ก็เป็น โลกที่สงบงาม น่าอยู่
 สดชื่น หรือเป็น โลกของ พระศรีอารยเมตไตรย ขึ้นมาทันทีทันที -
 ๑๑๓ เพราะเป็นโลก ที่ ไม่มีอะไร ไป ด้วย ชรามะ.

ทางโลก ของโลกนี้คือมันนี่ มีอยู่ทั่วทั้งปวงนี้ ไท่ไหน
 คือ เดินไปตามทาง ชรามะ. การช่วยกัน หักคน ได้เดินไปตาม
 ทางธรรม ย่อมเป็นกุศลอันยิ่งใหญ่ และสูงส่ง. ขอให้
 การคิด การฝึกฝนมันนี่ ชรามะ นั้น เรายแพร์นี้ ลงสู่ใจ ประ-
 โยชน์เต็ม ตามความประสงค์ นับ แก่ผู้ที่มีสติไม่แล้ว ๑๑ =
 ผู้ที่มีสติอยู่แล้วอยู่ โดยทุกแห่งทุกมุมโลก. คำนำใจของ
 โลกนี้ มีในนี้ มีสติดี มีสติดี เป็นอยู่อย่างนี้.

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ

กรมหลวงพิษณุโลกประชานาถ, ๒๕๒๖
 ๑ มกราคม ๒๕๒๖

ธรรมบรรยาย

แก่นักศึกษาคณะเศรษฐศาสตร์

ณสถานหินโค้ง โมกขพลาราม ไซยา

๑๑ พฤษภาคม ๒๕๒๗

ทำงานให้สนุกได้อย่างไร.

ท่านที่เป็นนักศึกษา และสนใจในธรรมะทั้งหลาย,

เดี๋ยวนี้เรากำลังนั่งพูดกันกลางดิน ซึ่งมีความสำคัญเป็นพิเศษ คือ พระพุทธเจ้าท่านประสูติกลางดิน, พระพุทธเจ้าท่านตรัสรู้กลางดิน, ท่านก็สอนกลางดิน อยู่กลางดิน ที่อยู่กลางดิน แล้วก็นิพพานกลางดิน. เราจึงถือว่า แผ่นดิน^{๕๕} เป็นสัญลักษณ์ ที่อยู่ที่อาศัยที่ทุกอย่าง เกี่ยวกับพระพุทธเจ้า. นี้ขอให้มีความสนใจในขั้นนี้ด้วย.

การอยู่บนตึกบนอาคารราคาแพง คือเรียนในมหาวิทยาลัยตึกราคาแพงนั้น ไม่เกี่ยวกับพระพุทธเจ้า. พระ

ศาสนาทุกองค์ของทุกศาสนาก็ดูได้ ล้วนแต่อยู่กลางดิน
นับตั้งแต่เกิดกลางดิน และตายกลางดิน อย่างที่ว่ามาแล้ว.
ฉะนั้น ขอให้มึจิตใจชนิดที่เข้ารูปกันได้กับแผ่นดิน,
แล้วจิตใจของท่านทั้งหลาย ก็จะมีเหมาะที่จะฟังธรรมะ
และเข้าใจธรรมะ. ถ้าจิตใจมันบินระเหวระงอนไปสวรรค์
วิมาน ไปอะไรอยู่ละก็ยากมากที่จะเข้าใจธรรมะ. ฉะนั้น
ขอให้ถือเป็นเรื่องพิเศษที่ได้ประสบ แล้วก็จดจำไว้ในใจตลอด
ไป ถึงการที่ได้มานั่งกลางดินที่นี่และวันนี้. เอามือลูบดิน
ในฐานะเป็นสิ่งสูงสุด อย่างที่กล่าวมาแล้วว่า พระพุทธองค์
นั้นทรงประสูติกลางดิน อยู่กลางดิน นิพพานกลางดิน.

และให้มองเห็นอีกแง่หนึ่งว่า ดินเป็นที่ตั้งของสิ่ง
ที่มีชีวิตทั้งหลาย จะเป็นสัตว์เป็นคน เป็นต้นไม้ เป็นวัตถุ
สิ่งของ ก็ล้วนแต่ตั้งอยู่บนพื้นดิน. แผ่นดินเป็นที่รองรับ
สิ่งทั้งปวง; มีความหมายเหมือนกับธรรมะ ซึ่งเป็นที่
รองรับแห่งสิ่งทั้งปวง. แผ่นดินมีความหมายเหมือนกับ
ธรรมะ ซึ่งควรจะกำหนดไว้ด้วย เป็นที่รองรับสิ่งทั้งปวง.
ธรรมะ หมายถึงสิ่งซึ่งเป็นรากฐานของสิ่งทั้งปวง, เกิด
มาจากธรรมะหรือธรรมชาติ เป็นไปตามธรรมชาติ, ในที่สุด

มันก็แตกดับไปตามธรรมชาติ; จึงถือว่า แผ่นดินนี้เป็น
เหมือนกับธรรมะ, ธรรมะเหมือนกับแผ่นดิน ในฐานะ
ที่เบบที่ตงที่รอรบ ที่เกด ที่ดับ แห่งสิ่งทงปวง.

เอาละ, ที่นี้เราก็จะพุดกันถึงหัวข้อที่ท่านทั้งหลาย
ขอร้อง ก็หัวข้อที่ว่า *การงานคืออะไร? จะทำงานให้สนุก
และเป็นสุขในการทำงานได้อย่างไร? หัวข้อนี้ดีมากหรือดีที่
สุดที่จะต้องพุดกัน ในฐานะพื้นฐานทั่วไปสำหรับทุกคน และ
ก็ได้พุดเรื่องนี้อยู่ และก็อธิบายให้ชัดเจน ให้ละเอียด ให้สูง
ยิ่งๆขึ้นไป ว่าจะมีมีความสุขในการทำงานได้อย่างไร.*

การงานคือหน้าที่ ที่ต้องทำ.

สิ่งแรกที่สุดที่จะต้องทราบก็คือว่า *การงาน* นั้นนะ
คืออะไร กันเสียก่อน. การงานมีความหมายกว้างๆ ที่ทำ
กันในทางโลกๆ ทาง*ชาวบ้าน* ก็*ทำการงาน* โดยเฉพาะ
ก็คือ*อาชีพ*; นี้ก็เรียกว่า การงาน. ภิกษุบรรพชิตก็ทำ
กัมมัญฐาน ซึ่งแปลว่าที่ตงแห่งการงาน ก็ทำการงาน;
แปลว่า ทังฆราวาส และทัง บรรพชิต ก็ล้วนแต่ ทำการงาน
นี้ไปคุดที่ตรงนั้นก่อน.

ถ้าไม่เข้าใจก็คุยต่อไปว่า มันหมายถึงอะไร? มันก็หมายถึงสิ่งที่ต้องทำ. กิติกุเถอะ การงาน มัน แปลว่าสิ่งที่ต้องทำหรือควรกระทำ, หรือระบุไ้เลยว่า ต้องทำ. ถ้าไม่ทำการงานมันก็คือตาย, ไม่ทำการงาน อยู่เฉยๆเท่านั้นแหละ, มันก็ไม่ต้องกินอะไร แล้วมันก็ต้องตาย. ^{๕๘}นี่ก็ต้องทำการงาน : การเคลื่อนไหว, การบริหารกาย, การทำการงานหาอาหารมาเลี้ยงชีวิต ก็เรียกว่าการงาน.

ที่^{๕๙}เห็นได้ว่า การงาน นั้นคือสิ่งที่ต้องทำ, ^{๖๐}สิ่งที่ต้องทำนั้นเรียกว่า หน้าที่. หน้าที่ จำคำว่า หน้าที่ หน้าที่ ไว้ให้ดี; ถ้าเข้าใจคำว่า หน้าที่ แล้วจะเข้าใจสูงขึ้นไปถึงคำว่า ธรรมะ ธรรมะ. คุณอาจจะไม่เคยเล่าเรียนไม่เคยได้ยินได้ฟังมาว่า คำว่า ธรรมะ ธรรมะ นี้แปลว่า หน้าที่ เพราะว่าในโรงเรียน ในหนังสือเรียน จะพูดกันแต่ว่าธรรมะ คือคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า. ธรรมะ คือคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า เท่านั้นมันไม่พอ มันไม่ถูกด้วย; เพราะว่าสิ่งที่เรียกว่า ธรรมะ ธรรมะนี้ เขาพูดกัน เขามีกัน เขาใช้กันอยู่ตั้งแต่ก่อนพระพุทธเจ้าเกิด. คำว่า ธรรมะ ธรรมะ นี้มีมาก่อนพระพุทธเจ้าเกิด เขาหมายถึงหน้าที่,

หน้าที่ นั่นแหละคือธรรมะ, คือพอมนุษย์พ้นจากความ
 บาปเดื่อน พ้นจากความเป็นคนป่ามาพอสมควรแล้ว ก็มี
 มนุษย์ที่สังเกตเห็นว่า เออ, มันมีสิ่งที่เรียกว่าหน้าที่ที่ต้อง
 ทำนะ. เขาเรียกสิ่งนั้นโดยภาษาของเขาสมัยนั้นว่า ธรรมะ
 ซึ่งเป็นคำโบราณ เก่าแก่ ดึกดำบรรพ์ที่สุดว่าธรรมะ ธรรมะ.
 ธรรมะ แปลว่า หน้าที่; เมื่อคนเล็งเห็นหน้าที่ หรือ
 ความจำเป็นของหน้าที่ เขาก็เรียกสิ่งนั้นว่า ธรรมะ, ธรรมะ.
 ฉะนั้นให้รู้จักเสียไว้ทีก่อนว่า ธรรมะนั้นคือหน้าที่.

เขาก็พูดกันเรื่องหน้าที่; พูดกันเรื่องหน้าที่,
 คำพูดนั้นมากขึ้น ๆ จนเป็นระบบคำสอน เป็นระบบ ก็เรียกว่า
 ธรรมะ แปลว่า หน้าที่. แต่มันมิได้หยุดอยู่เพียงเท่านั้น
 มันมากขึ้น ๆ สูงขึ้น ขึ้น ๆ; คำว่า ธรรมะนั้นก็มากขึ้น
 ขึ้น และสูงขึ้น จนกระทั่งพระพุทธเจ้าเกิดขึ้นมาในโลก
 ท่านก็สอนเรื่องหน้าที่คือธรรมะนั้นสูงขึ้นไปจนถึงสูงสุด คือ
 บรรลุมรรคผลนิพพาน. ฉะนั้น ขอให้เข้าใจความหมายของ
 คำว่า หน้าที่, หน้าที่ คือคำว่า ธรรมะ, ธรรมะ นั้นแหละ
 คือหน้าที่มันก็มีแต่ว่า คำสอนเรื่องหน้าที่ ตามแบบของ
 สำนักนั้น ตามแบบสำนักนี้ ตามแบบสำนักโน้น ซึ่งมีอยู่

หลายๆ สำนัก. ฉะนั้น เขาจึงระบุว่า *ขอบธรรมะของใคร?* ขอบธรรมะของพระสมณโคตม หรือขอบธรรมะของศาสนาอื่นอะไร? ทุกศาสนาล้วนแต่สอนเรื่องหน้าที่; แต่ท่านสอนกันเฉพาะในระดับสูง ไม่ลดลงมาถึงระดับต่ำ เช่นทำนาทำไร่. ฉะนั้นสิ่งที่เราได้ยิน เรียกว่า ธรรม ธรรมะนั้น จึงได้ยินพูดกันแต่เรื่องระดับสูง ไปสวรรค์ บรรลุมรรคผลนิพพานทั้งนั้น. แต่ที่จริง ธรรมะระดับต่ำ ทำไร่นาของชาวไร่ชาวนานี้ เขาก็เรียกว่าธรรมะเหมือนกัน คือ ธรรมะของขรราวาส ธรรมะของชาวไร่ ธรรมะของชาวนา, แล้วแต่ว่าเป็นหน้าที่ชนิดไหน ก็ธรรมะชนิดนั้น. ที่เป็นชั้นสูงก็เรียกว่า กรรมฐานสำหรับบรรพชิต สำหรับภิกษุสามเณร, ทำกรรมฐานก็คือทำการงาน หรือทำหน้าที่ จึงเห็นได้ชัดว่า ธรรมะ คือหน้าที่, ธรรมะ คือหน้าที่.

ที่นี้ดูกันต่อไปจากคำว่า หน้าที่. คำว่า หน้าที่ ก็คือ สิ่งที่จะต้องทำสำหรับชีวิตทุกชนิด และทุกระดับ. ชีวิตทุกระดับ จะเป็นเทวดา เป็นมนุษย์ เป็นสัตว์เดรัจฉาน กระทั่งเป็นต้นไม้ต้นไม้ไลอย่างนี้ มันมีชีวิตทั้งนั้นแหละ; ถ้ามีชีวิต มัน ก็ต้องมีหน้าที่ แล้วมันก็ต้องทำหน้าที่, ถ้า

มันไม่ทำหน้าที่มันก็ตาย. ลองคนไม่ทำหน้าที่มันก็ตาย
 ไม่เคลื่อนไหว ไม่บริหารกาย ไม่กินอาหาร ไม่อะไรต่าง ๆ
 มันก็ตาย. สัตว์ก็เหมือนกัน จึงเรียกได้ว่า ชีวิตมันอยู่ได้
 ด้วยหน้าที่, ด้วยการทำหน้าที่. หน้าที่จึงเป็นสิ่งที่จำเป็น
 สำหรับสิ่งที่มีชีวิต, หน้าที่ก็คือธรรมชาติอย่างที่ว่ามาแล้ว;
 เพราะฉะนั้น ธรรมชาติก็คือสิ่งที่จำเป็นสำหรับสิ่งที่มีชีวิต
 นั่นเอง.

เราต้องมองเห็นความสำคัญ ความสูงสุด ประเสริฐ
 ที่สุด ของสิ่งที่เรียกว่าหน้าที่, แล้วก็ชอบหน้าที่ บุษยา
 หน้าที่ จึงชอบการงาน ชอบทำการงาน เห็นการงานเป็น
 สิ่งสูงสุด; ไม่เหมือนกับคนโง่ทั้งหลายที่ไม่ชอบทำหน้าที่.
 อย่างอคุมคติของคนบางพวกว่า ไม่ต้องทำงาน แต่ต้อง
 ได้เงิน, ต้องการเงิน ต้องได้เงิน นี้ก็มีอยู่พวกหนึ่ง
 อย่าไปออกชื่อเขาเลย. ลัทธิชนิตนั้นเขามีอยู่ในโลกนี้
 ไม่ต้องทำการงาน แต่ต้องการเงิน, แล้วก็ต่อสู้ แย่งชิง
 เพื่อให้ได้เงินโดยไม่ต้องทำการงาน, หรือทำการงานแต่น้อย
 ที่สุด มันก็มีการต่อสู้กันระหว่างชนกรรมมาชีพกะนายทุน.
 พวกหนึ่งต้องการทำงานน้อยที่สุด เอาเงินมากที่สุด นี้เพราะ

เขาไม่มองเห็นอย่างเรามองเห็นว่า หน้าที่มันเป็นสิ่งสูงสุด
สำหรับมนุษย์. ฉะนั้นขอให้ทำให้เต็มที่ ทำให้สุดเหวี่ยง
สุดความสามารถ แล้วปัญหา ก็จะหมด, มันก็ไม่เกิดการ
ต่อต้านชนิดนี้กันให้ลำบากกันไปทั่วโลก.

เราก็จะอยู่ในพวกที่ไม่ชอบทำงาน ไม่บูชาการทำงาน
ด้วยก็ได้ เพราะเรายังโง่อยู่ ไม่รู้ว่าหน้าที่คือธรรมะ ธรรมะ
คือหน้าที่. เราอยากทำงานแต่น้อย เราก็ไปทำงานสาย
แล้วก็กลับบ้านเร็ว; นั่นคือคนที่ไม่รู้ว่าหน้าที่คืออะไร.
ถ้ารู้ว่าหน้าที่คือสิ่งสูงสุด ประเสริฐที่สุดของสิ่งที่มีชีวิต
เราก็พอใจแล้วก็ทำ; อันนั้น จะเป็นเหตุให้ทำการงาน
สนุก.

๖๔๔ ผลของการทำหน้าที่คือความรอด.

เดี๋ยวนี้อยากจะพูดไปในความหมายของหน้าที่,
หน้าที่ คือสิ่งที่จำเป็นของสิ่งที่มีชีวิต; ผลของมันคือความ
รอด คู่ที่หน้าที่ แล้วก็คู่ผลของหน้าที่ ก็คือความรอด.
ฉะนั้น ช่วยจำคำว่า ความรอด นี้ไว้ให้ดีๆ. ทุกศาสนา
ทุกศาสนาในโลก ก็จะมีจุดหมายปลายทาง เรียกตรงกัน

จิตใจอีกชั้นหนึ่งด้วย. รอดชั้นที่ ๒ คือรอดทางจิตใจ
ถ้าวอดทางจิตใจ แล้วจิตใจก็พ้นจากความทุกข์ทั้งปวง
ในทางจิตใจ. นี่เป็นความรอดที่ศาสนาทุกศาสนา
มุ่งหมาย; ของพุทธศาสนาก็ไปจนถึงบรรลุนิพพาน พ้น
จากความเกิด แก่ เจ็บ ตาย พ้นจากปัญหาทุกชนิด นี่ความ
รอดสูงสุดอยู่ที่นี้.

รวมความแล้ว ความรอดมีอยู่ ๒ ความหมาย คือ
รอดทางกาย และรอดทางจิตใจ, และ ความรอดนี้เป็นผล
ของหน้าที่ ของการทำหน้าที่ หรือการทำกรงานนั่นเอง.
ดังนั้น เรามองดูทีเดียวตลอดว่า การงานก็คือสิ่งที่ทำให้
เกิดความรอด ทั้งทางกายและทางจิต. เราต้องทำการ
งานทั้งทางกายและทางจิต จึงจะรอดทั้งสองทาง.

เดี๋ยวนี้คน ชาวบ้านธรรมดา รู้จักแต่รอดทางกาย
เขาก็ทำกันแต่รอดทางกาย, แล้วทำกันจนเพื่อ จนกลายเป็น
ผิดไปเสีย คือมันเกินรอดไปเสีย, แทนที่จะเป็นรอดทางกาย
มันกลายเป็นฟุ่มเฟือย ฟุ้งเฟ้อทางกาย จนเงินเดือนไม่พอใช้.
นี่มันเกินความรอดไปเสียอีก, มันเกินความหมายของคำว่า
ความรอด, มันกลายเป็นบำรุงบำเรอฟุ้งเฟ้อแก่ทางร่างกาย

ก็เลยกลายเป็นทาส เป็นทาสทางร่างกาย, เป็นทาสของร่างกาย เป็นทาสของกิเลส; แทนที่จะเป็นความรอด มันกลายเป็นทาส เป็นความติด ติดคุกติดตะรางของกิเลส นั้น. ฉะนั้นอย่าไปเข้าใจผิดว่าไปบำรุงบำเรอทางร่างกาย อย่างที่เขาทำกันแล้วมันก็จะรอด หรือมันก็จะดี. กิเลสเกาะคนที่หลงใหลเรื่องความสุขทางเนื้อหนังนั้น ก็ไปติดคุกติดตะราง เป็นทาสของร่างกายทั้งนั้นแหละ; ต้องหามาบำรุงร่างกายเกินพอดี อย่างที่เรามี ๆ กันอยู่ในบ้านในเรือน มีสิ่งที่ไม่จำเป็นเยอะแยะไปหมด. นั้นมันคือความโง่ไปหามาเพื่อบำรุงบำเรอทางกาย, แล้วมันก็เกินความรอดทางกาย กลายเป็นความฟุ่มเฟือย ฟุ้งเฟ้อในทางกาย ก็ได้เป็นทาส. เรื่องมันก็จบกันแหละ ถ้าทางกายมันก็ยังผิด แล้วทางจิตมันก็ผิด.

เดี๋ยวนี้เราทำให้ร่างกายอยู่สบาย เหมาะสมที่จะทำการงาน, มีสุขภาพดีก็พอแล้ว ที่นี้เวลา เรียวแรงทรัพย์สินสมบัติที่เหลือ จากนั้น ก็ชวนช่วยเพื่อทำความรอดในทางจิตใจต่อไป จึงศึกษาธรรมะ และปฏิบัติธรรมะอยู่เป็นประจำ.

นี้เรียกว่า ทำการงานทั้งทางกายและทางจิตนี้ต้อง
 ทำให้ถูกต้อง ให้พอดี หรือให้เหมาะสม. แต่ถ้าทำด้วย
 ความไม่อยากทำ ไม่ทำดีกว่า; ไปทำงานก็สาย กลับมาก็
 โกงเวลา นี้เรียกว่าคนไม่ซื่อตรง, คนไม่รู้เรื่องหน้าที่
 การงานว่าคืออะไร ไม่บุชการงาน. คนอย่างนั้นน่า
 ละอายสัตว์ไตร่จณาน ซึ่งมันไม่เคยโกงเวลา ไม่เคยโกงหน้าที่
 สัตว์ไตร่จณาน. คนนี้ตัวโกงเวลา โกงหน้าที่การงาน แม้
 ที่เบนของตนเองก็ยังโกงคือขี้เกียจ ที่เป็นข้าราชการด้วย
 แล้วยังได้ โกงกันใหญ่เลย.

นี้อยากจะให้คิดถึงเรื่องต้นไม้ต้นไม้ มีมันมีชีวิต
 เหมือนกัน และมันก็ต้องทำการงานเหมือนกันนะ; ตามที่
 เราเรียน ๆ กันมานี้ว่า ต้นไม้ในเวลากลางวันมันคายแก๊ส
 ออกซิเจน, แล้วกลางคืนมันคายแก๊สที่ตรงกันข้าม คือแก๊ส
 คาร์บอนไดออกไซด์, ก็แปลว่ามันทำงานทั้งกลางวันและ
 กลางคืน; ไม่อย่างนั้นจะเอาแก๊สออกซิเจนที่ไหนมาคายได้
 ตลอดวัน หรือจะเอาแก๊สคาร์บอนไดออกไซด์ไหนมาคายได้
 ตลอดคืน; แปลว่า ต้นไม้ทำงาน ๒๔ ชั่วโมง. ถ้า
 เทียบกับ คนทำงาน ๘ ชั่วโมง ก็ยังโกงเวลา นี้ควรจะ

ละอาย มันบ้าง ก็ว่าทำงานให้เต็มให้บริบูรณ์ตามหน้าที่
ตามความหมาย ตามคุณค่าของการทำงาน.

ต้องทำงานให้เหมาะสมสถานะ.

ห้อยากจะขอเตือนกันเป็นข้อแรกว่า จะต้องทำ
การงานให้เหมาะสมกับสถานะของตน; เป็นมนุษย์ทำ
การงาน ถ้าเป็นเทวดา ถ้ามีเทวดา ก็ต้องทำหน้าที่ของ
เทวดาเหมือนกันแหละ, สัตว์ไตรภพ ทำหน้าที่สัตว์
ไตรภพ, ต้นไม้ทำหน้าที่ต้นไม้. แต่เป็นหน้าที่ที่ถูก
ต้อง คือหน้าที่เพื่อความรอด หน้าที่เพื่อกอดโกงเพื่อ
กิเลสนั้นไม่ใช่หน้าที่; เช่นคนอันธพาลก็จะพูดว่า ฉันมี
หน้าที่ปล้น จี ขโมย ฉันมีหน้าที่อย่างนี้ นั่นมันไม่ถูก,
หน้าที่อย่างนั้นมันไม่ใช่เพื่อความรอด, มันเพื่อสร้างปัญหา
เพื่อสร้างความทุกข์ขึ้นมาใหม่. ฉะนั้นขอให้เข้าใจเสียใหม่
ว่า คำว่า หน้าที่นั้นต้องถูกต้อง.

ที่นี้คำว่า ถูกต้อง ตามภาษาธรรมะนั้น คือเกิด
ประโยชน์แก่ทุกคน ไม่เป็นโทษแก่ผู้ใด, ไม่เป็นโทษ
แก่ผู้ใดและเป็นประโยชน์แก่ทุกคน นั่นเรียกว่าถูกต้อง.

ฉะนั้นคำว่า หน้าที่ หน้าที่ นี้ต้องหมายถึงหน้าที่ที่ถูกต้อง,
ไม่เป็นอันตรายแก่ใคร แต่เป็นประโยชน์แก่ทุกคน.

ขอให้เราทุกคนยึดหน้าที่ที่ถูกต้อง, มีหลักยึดหน้าที่
ที่ถูกต้องแก่ความเป็นมนุษย์ของเรา ก็จะเรียกว่า มีหน้าที่
อย่างมนุษย์ มีธรรมะอย่างมนุษย์. นี่การงานคือสิ่ง^{นี้} นี้
ในความหมายแรกที่จะต้องพูด การงานก็คือสิ่ง^{นี้}.

การงาน คือหน้าที่ของสิ่งที่มีชีวิต จำเป็นสำหรับ
สิ่งที่มีชีวิต ทำแล้วเกิดความรอดทั้งทางกายและทางจิต
นั่นแหละคือการงาน; เป็นขรรษาสก็อยู่ในระดับขรรษาส,
เป็นบรรพชิตเป็นนักบวช ก็สูงขึ้นไปถึงระดับบรรพชิต,
แต่ก็เรียกว่าการงานทั้งนั้น. ดังนั้นบรรพชิตก็ทำการงาน
ตามหน้าที่ของตน; เช่นที่เรียกว่าทำกัมมัญฐาน ทำ
กัมมัญฐานนั่นแหละคือตัวการงานสูงสุด. *กมฺม* แปลว่า *การงาน*
ฐาน แปลว่า *ที่ตั้ง*, *กัมมัญฐาน* คือ*ที่ตั้งของการงาน* หมายความว่า
การงานที่มั่นคงแน่นอน แน่นเฟ้น ประเสริฐสูงสุด. เอาละ
เป็นอันว่า ทำกันทั้งขรรษาสและบรรพชิต นี่คือการงาน.

สรุปสั้น ๆ ว่า การงาน คือหน้าที่ของสิ่งที่มีชีวิตทุก
ชนิด แล้วเรียกโดยภาษาโบราณโบราณเก่าแก่ว่า ธรรม—

ธรรม—ธรรมะ หรือ ธรรม, คำนั้นแหละ แปลว่า หน้าที่; ดังนั้น การงานก็คือธรรมะ นั่นเอง. สรุปแล้วการงานคือธรรมะทุกระดับ การงานก็มีหลายระดับ ธรรมะก็จึงมีหลายระดับ ตามความหมายเดียวกัน.

ทำงานให้สนุก, เป็นสุขในการทำ.

เอ้า, ที่นี้ก็มาถึงประเด็นที่ ๒ ที่ว่า เราจะสนุกและเป็นสุขในการทำงานได้อย่างไร? นี่มันตอบอยู่ในตัวแล้วนะ ถ้าเราเห็นแจ้งในใจว่า การงานคือธรรมะ การงานคือธรรมะ ธรรมะคือการงาน. อย่าโง่งเหมือนที่เคยโง่งมาแต่ก่อน ว่า ธรรมะไม่รู้อะไร ต้องไปทำกันที่วัด ไปบุญบิณฑบาตกันอยู่ที่วัด ไปสวดมนต์ภาวนากันอยู่ที่วัด, ไม่ได้หมายถึงหน้าที่การงานที่ทำอยู่ทุกวัน นั้นมันเข้าใจผิด การงานทุกชนิดทุกระดับเป็นธรรมะเสมอกัน ทำนาทำสวนอยู่ ก็เป็นธรรมะของชาวนาชาวสวน, ค้าขายอยู่ก็เป็นธรรมะของคนค้าขาย, ทำราชการอยู่ก็เป็นธรรมะของข้าราชการ, เป็นกรรมกรทำงานอยู่ ก็เป็นธรรมะของกรรมกร, กระทั่งนั่งขอทานอยู่ ก็เป็นธรรมะสำหรับคนขอทาน. ขอให้ทำไปให้ดีเถอะ

ธรรมะจะช่วยให้หลุดพ้นจากสภาพอย่างนั้น ; ทำหน้าที่
 ขอบทานดี ๆ ไม่เท่าไรก็พ้นจากสภาพขอทาน ไปเป็นอย่างอื่น
 ได้, ชาวนาชาวสวนทำงานหนักอยู่ ทำให้ดี ๆ มันจะพ้น
 สภาพจากความหนักความเหนื่อย พ้นสภาพจากความเป็น
 ชาวนาชาวสวน กลายเป็นผู้มีเงิน ผู้มั่งมีได้เหมือนกัน.

ฉะนั้นเรารู้เสียก่อนชื่อว่า การงานนี่คือธรรมะ
 เราจะเห็นด้วยตนเองว่า เป็นสิ่งที่ประเสริฐที่สุด คือ ช่วย
 ให้พ้นจากความต่ำ ไม่ตกต่ำ แล้วก็สูงขึ้นไป ๆ สูงขึ้นไป
 จนพ้นจากความทุกข์ หรือปัญหาทางปวง.

นี่เมื่อรู้ว่า การงานคือธรรมะ คนก็รักการงาน บุษยา
 การงาน อยากจะทำงาน. นี่เพราะอย่างนี้จึงทำงานสนุก
 เพราะรู้สึกว่าการงานคือสิ่งสูงสุดของมนุษย์ ก็ทำ แล้วก็
 พอใจ ว่าได้ทำสิ่งที่สูงสุด ประเสริฐที่สุด มีเกียรติที่สุด
 ของมนุษย์ มันก็สนุกซิ.

ที่เราทำไม่สนุกนะ เพราะเรามองไม่เห็นความ
 ประเสริฐของการงาน, เราฝืนใจทำ, พอเหงื่อออกมาก็โกรธ
 โมโห โทโส นี่มันคนโง่. ถ้าคนฉลาด ทำงานพอเหงื่อ
 ออกมา เขาบอกว่าเป็นน้ำอมฤต มาอาบรดเราให้เยือกเย็น,

แห่งกลายเป็นน้ำหนักที่เยือกเย็น มารดให้พอใจใน
 การงาน, เขาก็ทำงานสนุก เหนือออกมากเท่าไรยิ่งพอใจ.

นี่เด็กโง่ ๆ จะเข้าใจอย่างนี้ไม่ได้ เพราะเขาไม่รู้
 ความหมายของคำว่าสนุก ที่ถูกต้องตามแบบของธรรมชาติ คือ
 หน้าที่ของมนุษย์. ถ้าพอใจแล้วมันก็สนุกแหละ, ถ้าพอใจ
 แล้วมันก็สนุกละ, การงานก็กลายเป็นของชวนให้ทำ เหมือน
 กับการเล่นไปเลย. เราเล่นหัวสนุกสนานอย่างไร คนที่
 รู้จักธรรมชาติคือหน้าที่การงานแล้ว เขาก็ทำงานทั้งหลาย
 สนุกไปอย่างนั้น.

คนบางคนทำงานสนุก เพราะเห็นแก่เงิน นั่นมัน
 ก็ได้เหมือนกัน ก็สนุก พวกกรรมกรทำงานสนุกก็เพราะ
 เห็นแก่เงิน นั่นยังไม่ดีเท่าไร. ถ้าใครทำงานเพราะรู้สึกว่
 งานคือหน้าที่ งานคือธรรมชาติ งานคือเกียรติยศของมนุษย์
 งานคือสิ่งประเสริฐสำหรับมนุษย์ รู้สึกอยู่ในใจอยู่อย่างนั้น
 แล้วก็ทำงานสนุก งานนั้นก็จะเป็นการเล่นสนุก เหมือน
 เล่นกีฬาไปก็ได. นี่จะทำงานสนุก ก็เพราะมองเห็นว่า
 งานนั้นคือธรรมชาติ คือหน้าที่ของสิ่งที่มีชีวิต เป็นสิ่งประเสริฐ
 ที่สุดของสิ่งที่มีชีวิต อย่าลืมในข้อนี้เสีย แล้วก็พอใจ.

ความพอใจเป็นสิ่งทีลึกลับอันหนึ่ง คือ ความ
 พอใจนั้นจะทำให้เกิดความสุข; ถ้าไม่พอใจแล้วไม่มีทาง
 ทีจะเกิดความสุข. ถ้าพอใจอย่างเลว พอใจอย่างผิด พอใจ
 อย่างโง่ อย่างต่ำ มันก็เป็นความสุขอย่างเลว อย่างโง่ อย่างต่ำ
 ไปตามความพอใจ. ถ้าความพอใจนั้นมันถูกต้อง มันสูง
 มันประเสริฐ ก็ให้เกิดความสุขชนิดที่สูง ทีประเสริฐ,
 จึงแล้วแต่ความพอใจนั้นเป็นอย่างไร พอใจระดับไหน
 พอใจระดับสูงสุด ก็เพราะรู้สึกธรรมะอยู่ในใจ, ก็พอใจระดับ
 สูงสุด ก็เกิดความสุขระดับสูงสุด.

ความพอใจเป็นเหตุให้เกิดสุข.

นี่ความพอใจเป็นเหตุให้เกิดความสุข มีอยู่เป็น
 ระดับๆ หรือชนิด. ถ้าพอใจผิด ความสุขก็ผิด เป็น
 ความสุขโง่ เป็นความสุขหลอกลวง; *เช่นจะไปชอบ
 อบายมุข* : ตีหน้ามา เทียวกลางคืน คุการเล่น ฯลฯ
 ไปชอบใจอบายมุข พอใจอบายมุข มันก็ได้ความสุขชนิด
 หลอกลวงมา ไม่เท่าไรก็ฆ่า ทำลายบุคคลนั้นเอง. ทีนี้
 พอใจในหน้าที่ถูกต้องหรือธรรมะ มันก็ไม่เกิดผลอย่างนั้น,

มันเกิดผลในทางความถูกต้อง, ความสุขความเจริญ ก็เจริญ
อยู่ได้. ความพอใจชนิดนี้ไม่ให้โทษ มันจะทำให้เกิด
ความก้าวหน้า, ทำให้เกิดความสุข อยู่ตลอดเวลาที่ทำงาน.

นี่แหละจะต้องรู้จักสิ่งที่เรียกว่า การงาน และ รู้จัก
สิ่งที่เรียกว่า ความพอใจในการงาน, แล้วก็จะรู้สึกความสุข
ที่เกิดมาจากความพอใจ. ดังนั้น จะต้องรู้จักสิ่งที่เรียกว่า
ธรรมะ ธรรมะ นี้กันเสียก่อน, ก่อนสิ่งอื่นใดทั้งหมด ว่า
ธรรมะคือหน้าที่ของสิ่งที่มีชีวิตทุกชนิดทุกระดับ, เราเรียกว่า
ธรรมะหรือพระธรรมก็ได้, แล้วก็พอใจในความหมายของ
คำว่า ธรรมะ หรือพระธรรม เพราะเป็นสิ่งสูงสุดนั่นเอง.

ฉะนั้น ขอให้ทุกคน มีจิตใจแจ่มแจ้งสูงขึ้นมาถึง
ขั้นนี้ ถึงขั้นที่จะทำให้พอใจในหน้าที่การงาน, ครั้น
พอใจมันก็เป็นสุข, เมื่อเป็นสุขมันก็ทำสนุกไป เหนือไหลด
ไกลย่อย มันก็ยิ่งเห็นเป็นน้ำเย็น เป็นน้ำมนต์ เป็นสิ่งที่
มีค่า มาทำให้เกิดความสำเร็จสูงยิ่งๆ ขึ้นไป, ดีกว่าไปรด
น้ำมนต์ที่เขาไปรดๆ กัน ไม่ได้ทำอะไรดีขึ้น นอกจาก
หลอกให้สบายใจไปพักหนึ่ง. ถ้าน้ำมนต์ คือเหนือที่ออก

มาจากการทำหน้าที่ของคุณอย่างถูกต้อง, นามันมันช่วยได้
ช่วยได้ตลอดไปเลย จนถึงบรรลุผลขั้นสูงสุด.

นี่แหละที่เรียกว่า มันจะเป็นสุขหรือสนุก ในหน้าที่
การงานได้ เพราะเหตุที่รู้ว่า การงานนั้นนี่คือหน้าที่หรือ
ธรรมะ หรือสิ่งจำเป็นสำหรับสิ่งที่มีชีวิต ทุกชนิดและทุก
ระดับ ทั้งคน ทั้งสัตว์ ทั้งต้นไม้, แม้กระทั่งต้นไม้มันมี
หน้าที่ ๆ หน้าที่, แล้วทำหน้าที่ ๆ ทำหน้าที่ นั้นนี่คือธรรมะ
ธรรมะ ธรรมะ อยู่กับการทำหน้าที่. เมื่อทำหน้าที่อยู่
อย่างว่าทำหน้าที่เป็นข้าราชการอยู่ที่ออฟฟิศ จะรู้สึกพอใจ
ทุกชั้นตอนของหน้าที่ เป็นสุขอยู่ทุกเวลาที่ทำหน้าที่ แล้วก็
ทำให้ดีขึ้น ๆ ดีขึ้น ความสุขมันก็สูงขึ้น เพิ่มขึ้น หรือดีขึ้น
จนกว่าจะถึงที่สุด จึงขอให้มองเห็นความสุขชนิดที่แท้จริง
ที่ได้จากการทำการงาน.

สุขที่แท้จริงมาจากความพอใจที่ถูกต้อง.

เออละ, ที่นี้เราก็มารู้กันว่า ความสุขที่แท้จริง. ความ
สุขที่แท้จริง มันหมายถึงความสุขที่ไม่หลอกลวง. ความ
สุขที่หลอกลวง เป็นของกิเลสของความโง่; ถ้ามีความโง่

ก็ต้องไปหลงเอาของที่ไม่ใช่ความสุข มาเป็นความสุขเสมอ. เขาเรียกกันมาแต่โบราณว่า เห็นกงจักรเป็นดอกบัว มีอยู่เป็นอันมากนะ. คนที่เห็นกงจักรเป็นดอกบัว แล้วก็วินาศทุกคนเลย; ถ้าเห็นกงจักรเป็นดอกบัว ไปเอาสิ่งที่ไม่ใช่ความสุขมาเป็นความสุข ก็ลุ่มหลงหนักเข้าๆ มันก็เป็นเหยื่อของกิเลสตัณหาเหล่านั้น จนหมดคนเนื้อหมดตัว, เป็นข้าราชการก็ต้องคดโกง ต้องคอร์รัปชั่น ไม่เท่าไรก็ต้องได้รับผลของความคดโกง. นี่ก็เรียกว่า เห็นกงจักรเป็นดอกบัวอย่างนั้น.

ที่^๕เราไม่เป็นอย่างนั้น รู้จักว่าการงานนั้น^๕คือธรรมะ สิ่งสูงสุด; แม้พระพุทธเจ้าก็ทรงเคารพธรรมะ; ^๕นี้เราก็พอใจ เคารพธรรมะ มันก็เป็นความพอใจที่บริสุทธิ์ มันจึงเป็นความสุขที่บริสุทธิ์ คือความสุขที่แท้จริง. อย่าเอาไปเปรียบกับความสุขในสถานเริงรมย์ กินเหล้าเมายา ความสุขทางสถานเริงรมย์นั้น มันไม่ใช่ความสุขในทางธรรมะ เขาเรียกว่าความเพลิดเพลิน. คำว่า ความเพลิดเพลินนั้นเป็นคนละอย่างกับความสุข; ความสุขนั้นมันชวนไปในทางที่สงบเย็น, ความเพลิดเพลิน มันก็

ชวนไปในทางหลงไหล เกลือกเบียดเบียน ในที่สุดก็ ไปสู่
ความร้อน.

ฉะนั้น ความสุขที่แท้จริง ต้องมาจากความ
พอใจที่แท้จริง, ความพอใจที่แท้จริงก็ต้องมาจากการทำ
หน้าที่ที่ถูกต้องและแท้จริง ฉะนั้นก็เลือกสรรหน้าที่ให้
ถูกต้อง ๆ ๆ แล้วก็ทำ, ทำอย่างถูกต้อง ก็ได้รับความพอใจ
อย่างถูกต้อง ก็มีความสุขอย่างถูกต้องและแท้จริง, คือมัน
ไม่ทำอันตรายใคร มันเป็นประโยชน์แก่ทุกฝ่ายและทุกคน
นี้เรียกว่าถูกต้อง. ที่นี้ถูกต้องแล้วก็พอใจ; ฉะนั้น
เราต้องมีสติ, สติกำหนดให้ละเอียด ละเอียดทั่วถึงว่ามัน
ถูกต้อง มันถูกต้อง คืออย่างนี้คือถูกต้อง, ทำงานนี้คือ
ถูกต้อง เมื่อถูกต้องก็พอใจ.

จำคำ ๒ คำว่า ถูกต้อง และ พอใจ ต้องทำให้มัน
เกิดอยู่เสมอ, ถูกต้องและพอใจ. ลุกขึ้นไปทำงานสิ่งนี้
ก็ต้องด้วยความรู้สึกว่ามันถูกต้องแล้ว, ควรทำแล้ว ทำเสร็จแล้ว
ถูกต้อง, แล้วก็พอใจ ไปเสียทุกอย่างทุกชนิดของหน้าที่
การงาน. แม้แต่จะกลับบ้าน ก็ถูกต้องและพอใจ, มากิน
อาหารก็ถูกต้องและพอใจ, เพราะว่าเราเป็นมนุษย์ ต้องกิน

อาหารอย่างถูกต้อง, ถ้ากินไม่ถูกต้องมันเป็นโทษ. ฉะนั้น
 ต้องกินให้มันถูกต้องแล้วก็พอใจ. ไปอาบน้ำก็ถูกต้องและ
 พอใจ, ถ่ายอุจจาระถ่ายบัสสาวะ ก็ต้องด้วยสติทำให้ถูกต้อง
 และพอใจ, จะกวาดบ้านถูบ้าน ล้างจานบ้าง, ถ้าจะช่วยทำ
 ก็ถูกต้องและพอใจ นี้อย่างนี้, ไปล้างจาน ไปช่วยแม่ครัว
 ล้างจาน ก็ถูกต้องและพอใจ ถ้ามันมีความถูกต้องและ
 พอใจเกิดขึ้นแล้ว เป็นความสุขที่ถูกต้อง ที่ควรจะพอใจ
 แล้วก็พอใจ แล้วก็มีความสุข.

สรุปความได้ว่า ความสุขที่แท้จริงนั้น มันมา
 จากการทำการงานที่ถูกต้องและแท้จริง. จงทำการงาน
 ให้ถูกต้องและให้แท้จริง ทุกการงานที่ทำ : ตื่นขึ้นมาทำ
 อะไรไล่ไปคุเอะ : ตื่นขึ้นมารู้สึกว่ ้อ ถูกต้องแล้ว, นอน
 กินหนึ่งถูกต้องแล้ว, พักผ่อนถูกต้อง แล้วก็พอใจ, ไป
 ล้างหน้าก็มีสติว่า เอ้อ มันถูกต้องแล้วที่ต้องล้างหน้า แล้วก็
 พอใจ, ไปห้องน้ำ ก็ทุกอย่างในห้องน้ำก็ถูกต้องและพอใจ,
 ไปรับประทานอาหาร ก็ทุกอย่างถูกต้องและพอใจ, เตรียมตัว
 ไปทำงาน ถูกต้องและพอใจ, เดินทางไปทำงาน ถ้าต้อง
 เดินไปด้วยเท้า ก็ทุกฝีก้าวถูกต้องและพอใจ, ถูกต้องและ

พอใจ ทุกก้าวเท้าที่ย่างไปทำงาน, ถ้าไปด้วยยานพาหนะ ก็ถูกต้องและพอใจ ไปถึงออฟฟิศแล้วก็ลงมือทำงาน ก็ถูกต้องและพอใจ.

เมื่อรู้สึกว่าคุณถูกต้องและพอใจ นั่นคือสวรรค์.

นี่อยู่ด้วยความรู้สึกว่าคุณถูกต้อง และพอใจ จนกว่าจะหลับ จนกว่าจะถึงเวลาค่าพักม่อนและนอนหลับ ก่อนแต่จะนอนหลับ ก็มาใคร่ครวญดูว่า โอ้ ตั้งแต่เข้ามาจนบัดนี้ก็ถูกต้องและพอใจ แล้วก็ยกมือไหว้ตัวเองได้ นั่นแหละคือสวรรค์. ขอบอกให้ทุกคนที่ไม่เคยรู้ว่า สวรรค์ ที่แท้จริงนั้น คือเมื่อยกมือไหว้ตัวเองได้, มองเห็นแต่ความถูกต้องของตัวเอง จนยกมือไหว้ตัวเองได้, นั่นคือสวรรค์ที่แท้จริง ไม่ใช่สวรรค์หลอกๆ อย่างที่เขาหลอกให้หลงให้เมาสวรรค์กันนั้น นั่นสวรรค์หลอก. สวรรค์ที่แท้จริงอยู่ที่ตรงนั้น เมื่อรู้สึกว่าคุณถูกต้องและพอใจ ยกมือไหว้ตัวเองได้เมื่อไร เป็นสวรรค์ที่นั่น เมื่อนั้น, และถูกต้องแท้จริง สวรรค์ที่ถูกต้องและแท้จริงคือสวรรค์อย่างนี้ คือการยกมือไหว้ตัวเองได้.

ที่^๕ สวรรค์อื่น ๆ สวรรค์อย่างอื่น ถ้ามี ที่เขาพูด ๆ
 กันนะ จะมีอยู่อีกก็สวรรค์ มันก็ขึ้นอยู่กับสวรรค์นั้น^{๕ ๕ ๕},
 มันต้องมีสวรรค์อย่าง^๕ แล้วมันจึงจะไปสวรรค์อย่างนั้นได้,
 จะต้องมีการถูกต้องจนพอใจแล้ว จึงจะตายแล้วไปสวรรค์
 ที่ชนิด ๆ ที่มันจะมี ถ้ามันจะมี มันก็ได้แหละ; แต่ขอให้
 ได้สวรรค์ที่^๕กันเดี๋ยวนี้เสียก่อนเถิด.

แล้วถ้าเป็นนรก ก็คือเมื่อเกลียดตัวเอง เมื่อซัง
 น้ำหน้าตัวเอง ใครก็ตามแหละทำอะไรชนิดที่มันมองดูแล้ว
 มันเกลียดตัวเอง นับถือตัวเองไม่ได้ เคารพตัวเองไม่ได้
 นั่นแหละคือนรก. ฉะนั้น นรกคือความรู้สึกเกลียดซัง
 ตัวเอง, สวรรค์คือความรู้สึกพอใจตัวเอง พอใจจนยกมือ
 ไหว้ตัวเองได้ ก็เรียกว่าสวรรค์แท้จริง แท้จริง. เมื่อเกลียด
 น้ำหน้าตัวเองคือนรกที่แท้จริง เมืองนรกที่แท้จริง, มองดู
 ตัวเองแล้ว ไม่มีทางที่จะนับถือบูชาอย่างไร มีแต่เกลียด
 มีแต่ซัง มีแต่อดทนระอาใจ, นั่นแหละคือนรกที่แท้จริง ที่นั่น
 และเดี๋ยวนี้.

ฉะนั้น เราจึงทำให้ทุกอย่างมันถูกต้อง ๆ ถูกต้อง
 ทุกอิริยาบถ ทุกนาที ทุกเวลา ทุกที่ ทุกหนทุกแห่งแหละ,

แล้วก็ อยู่ด้วยความพอใจ ชนิดนี้, ยกมือไหว้ตัวเองได้ อยู่ในจิตใจ ไม่ต้องทำท่ายกมือไหว้ก็ได้ แต่ในจิตใจนะมัน ยกมือไหว้ตัวเองได้, นี่คือสวรรค์ที่แท้จริง เป็นความสุข แท้จริงตลอดวันตลอดคืน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ของพุทธบริษัท ที่มีความเป็นพุทธบริษัทที่ถูกต้อง.

เดี๋ยวนี้ ไม่เป็นพุทธบริษัท กันตอก มันเพียงแต่ จกตะเบียน เกิดมาจากพ่อแม่ที่เป็นพุทธบริษัท แล้วก็ ไม่รู้ ธรรมะ ไม่รู้พุทธศาสนา ไม่เป็นพุทธบริษัท จำนวน มากมาย. ที่ศาสนาอื่นเขามาซื้อตัวไปได้ ก็ซื้อไปได้แต่ คนที่ยังไม่เป็นพุทธบริษัท; ถ้าเป็นพุทธบริษัท รู้ความ เป็นพุทธบริษัทแล้ว ไม่มีใครมาซื้อตัวไปได้ตอก. ฉะนั้น เราไม่กลัว ที่ว่าใครจะมาแย่งพุทธบริษัท มันแย่งไปได้แต่ คนที่มีใจพุทธบริษัท ยังไม่เป็นพุทธบริษัท นั้นนะมันแย่ง เอาไปได้ ด้วยเงิน ด้วยประโยชน์ ด้วยอะไรต่างๆ.

นี่เราเป็นพุทธบริษัทแล้ว มีความรู้ถูกต้องใน ความเป็นพุทธบริษัทแล้ว จะพอใจธรรมะ จะบูชาธรรมะ จะเคารพธรรมะ ในฐานะเป็นสิ่งสูงสุด ที่พระพุทธเจ้าทุก พระองค์ก็บูชาธรรมะ. นี่เราบูชาธรรมะ ก็คือบูชาหน้าที่

คือ ภูเขาการงานที่จะต้องทำ อย่าให้บกพร่องได้ : เป็น
เด็กยูวชนก็ทำหน้าที่ของยูวชน, เป็นคนหนุ่มสาวก็ทำหน้าที่
ที่ถูกต้องของคนหนุ่มสาว, เป็นพ่อบ้านแม่เรือนก็ทำหน้าที่
ที่ถูกต้องของพ่อบ้านแม่เรือน, หน้าที่ของคนเฒ่าคนแก่ก็มี
อย่างถูกต้อง ๆ ไปทั้งนั้นตลอดชีวิต, เรียกว่า มีธรรมะกัน
ตลอดชีวิต ก็พอใจที่แท้จริง ตลอดชีวิต มีความสุขที่
แท้จริง ตลอดชีวิต.

สรุปความข้อนี้ก็คือว่า ให้ทุกคนรู้ว่า สวรรค์ที่
แท้จริงนั้นคืออย่างนี้ นรกที่แท้จริงคืออย่างนี้ ประยุกต์กัน
อีกคำหนึ่ง อีกความหมายหนึ่ง ก็ว่า ถ้าเป็นความสุขที่
แท้จริง ไม่ต้องใช้เงินเลย; ถ้าเป็นความสุขที่แท้จริง
ไม่ต้องใช้เงินเลย; ถ้าเป็นความสุขที่หลอกลวงละก็
จะต้องใช้เงินมาก, ยิ่งหลอกลวงมากก็ยิ่งใช้เงินมาก ยิ่ง
หลอกลวงมากที่สุดก็ยิ่งใช้เงินมากที่สุด จนหมดเนื้อหมดตัว
เป็นคนคอร์รัปชันคคโกงไปเลย.

นี่จำกันได้สั้น ๆ ง่าย ๆ ว่า ความสุขที่แท้จริงไม่ต้อง
ใช้เงิน เพราะมันพอใจเป็นสุขเสียแล้วเมื่อทำงาน, ทำงาน
เป็นสุขสนุกเสียแล้วทั้งวันทั้งคืน จะใช้เงินอะไรหาความสุข

ละ, มันอึดอยู่ด้วยความสุขแล้วทั้งวันทั้งคืน โดยไม่ต้องใช้เงินเพื่อความสุข. ที่นี้ คนโง่ มันหิวกระหายอยู่ด้วยกิเลส รากะ โลภะ นี้ ต้องเอาเงินไปซื้อของเล่นของกิน กามารมณ์อะไรต่าง ๆ นั้น มันต้องใช้เงินซื้อ. ที่ได้มานั้น ไม่ใช่ความสุข เป็นความเพลิดเพลินที่หลอกลวง.

นี่เรียกว่าความสุขที่แท้จริงไม่ต้องใช้เงินเลย, ทำให้เงินเหลือเพราะทำงานสนุก ผลงานก็เกิดมาก แล้วก็เหลือ เพราะไม่ต้องใช้ผลงานนั้นไปซื้อหาความสุขที่ไหนอีก มันมีความสุขตลอดเวลาอยู่แล้ว. ที่นี้คนโง่มันไม่รู้จักความสุข ชนิดนี้ มันกระหายต่อเหยื่อของกิเลสตัณหา เอรีคอร้อย สนุกสนาน ทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ที่เรียกว่า เริงรมย์ สถานเริงรมย์นี้ต้องใช้เงิน, ใช้เงินเท่าไร มันก็ไม่รู้จักอึด ไม่รู้จักพอ จนเงินเดือนไม่พอใช้ มันก็ต้อง โกง, ในที่สุดก็ได้รับผลของการโกง. นี่เรียกว่าความสุขที่หลอกลวง ใช้เงินมากที่สุด และเงินไม่พอใช้ จนต้องกลายเป็นคนคดโกง; ข้าราชการที่คอร์รัปชันที่คดโกงนะ คือ เข้าใจผิดอย่างนี้ทั้งนั้น, ประชาชนก็เหมือนกันแหละ ที่เงินไม่พอใช้ ก็เพราะไปหลงความเพลิดเพลินที่หลอกลวง,

ไม่เอาความสุขที่แท้จริงที่เกิดขึ้นเมื่อกำลังทำงาน เมื่อกำลัง
เหงื่อไหล นั่นคืออาบน้ำมนต์ของพระพุทธเจ้า. นี่ขอให้
เราเข้าใจเป็นคำสรุปสั้น ๆ ว่า ความสุขที่แท้จริงไม่ต้องใช้
เงิน, ความสุขที่หลอกลวงใช้เงินจนเงินไม่พอใช้ ทุกคน
แหละ, ถ้าอย่างนี้ ไปดูเองก็แล้วกัน.

ยังนำหัวอยู่อีกข้อหนึ่งนะ ที่เขานิมนต์พระไปสวด
เจริญพระพุทธมนต์ที่บ้านนะ ที่เรียกว่าเจริญพระพุทธมนต์-
เย็นตามบ้านนะ มีอยู่บ่อย ๆ ทุกบ้านพระไปสวดในคำสวดของ
พระนั้นจะมีอยู่ประโยคหนึ่งนี้ด้วยเสมอว่า *ปฏิบัติอย่างนี้ได้*
รับพระนิพพานมาบริโภคอยู่เปล่า ๆ คือท่านบอกว่า พระ-
พุทธเจ้าท่านตรัสว่า *นิพพานนะให้เปล่า*. ถ้า *นิพพาน* ใน
พระพุทธศาสนาแล้วก็ให้เปล่า คือไม่ต้องเสียเงินแม้แต่
สตางค์เดียว. เพื่อได้นิพพาน เพราะมันพอใจอยู่ในการ
ปฏิบัติที่ถูกต้องจนหมดกิเลส. ถ้าไปเอากามารมณ์มาเป็น
นิพพาน เหมือนพวกอื่นก็มีเหมือนกันแหละ, เขาเอา
กามารมณ์เป็นนิพพานนั้น ก็ใช้เงินไม่พออีกเหมือนกัน
ไม่พอใช้อีกเหมือนกัน. ถ้าปฏิบัติตามหลักธรรมะในพระ-

พุทธศาสนาแล้วก็จะได้นิพพาน คือประเสริฐที่สุดใน
ความหมายของความสุขมาบริ โภคเปล่า ๆ ไม่ต้องใช้เงินซื้อ.

ทุกคราวที่พระไปเจริญพระพุทธรมณฑ์เย็น, ทุก
คราวจะบอกประโยคนั้น; แต่คนผู้ฟังฟังไม่ถูก. ถ้าฟังถูก
ก็จะเอามาคิดว่า ทำไมจึงว่า นิพพานให้เปล่า? ก็เพราะ
ว่าเป็นความสุขความพอใจ ที่เกิดขึ้นเมื่อทำหน้าที่ของตน
อย่างถูกต้อง, เป็นความเย็นใจอบรคอยู่ในจิตใจ, ให้จิตใจ
มันเย็นเป็นนิพพาน. นี้เรียกว่า ให้เปล่าไม่ต้องเสีย
เงินเลย ไม่ต้องลงทุนทำบุญเป็นเงินเป็นทองก็ได้, แต่ถ้า
ปฏิบัติอยู่อย่างนี้ ก็จะได้นิพพาน มาบริ โภคอยู่เปล่า ๆ
เหมือนกัน. เป็นคำพูดที่ควรจำกันไว้สั้น ๆ ว่า ความสุข
แท้จริงจะต้องได้เปล่า; ความสุขที่หลอกลวงจะต้อง
เสียเงิน จนเงินไม่พอใช้

นี้เรียกว่าผลของการทำงานอย่างถูกต้อง อย่าง
สนุกสนาน เมื่อเรารู้จักสิ่งที่เรียกว่า หน้าที่การงานหรือ
ธรรมะ แล้วประพฤติปฏิบัติอยู่อย่างถูกต้องสนุกสนาน ก็เกิด
ผลอย่างนี้, คือได้ความสุขที่แท้จริงมาบริ โภคอยู่ โดยไม่ต้อง
ใช้เงินอะไรอีก.

สรุปความว่า เราต้องรู้ว่า การงานคืออะไร, หน้าที่
ของสิ่งมีชีวิตนั้นคืออะไร, ธรรมะคืออะไร, แล้วความพอใจ
คืออะไร, ความสุขคืออะไร.

ทบทวนกันอีกทีหนึ่งว่า การงานคือหน้าที่ หน้าที่
คือสิ่งที่จำเป็นสำหรับสิ่งที่มีชีวิต จำเป็นสำหรับสิ่งที่มีชีวิต
จะต้องทำนั้นนี่คือธรรมะ ธรรมะคือสิ่งที่ต้องประพฤติ
ปฏิบัติ เพื่อความรอดอยู่ได้ทั้งทางกายและทางใจ ครั้นได้
ปฏิบัติธรรมะแล้วก็พอใจ เมื่อพอใจจริงก็เป็นสุขจริง เรื่อง
มีเท่านั้น เป็นคำพูดเพียงไม่กี่คำว่า การงาน แล้วก็ หน้าที่
แล้วก็ ธรรมะ แล้วก็ พอดี แล้วก็ สุขที่แท้จริง. การงาน
หน้าที่ ธรรมะ พอดี แล้วก็ สุขที่แท้จริง; ทุกอย่างนี้เป็น
ความถูกต้องแท้จริง, การงานก็แท้จริง, หน้าที่ก็แท้จริง,
ธรรมะก็แท้จริง, พอดีก็แท้จริง, สุขก็แท้จริง, เรื่องมันก็
จบแหละ.

สำหรับคำถามที่ตั้งขึ้นมาว่า การงานคืออะไร จะทำ
การงานให้สนุก และเป็นสุขในการงานได้อย่างไร ก็คืออย่าง
ที่ว่ามานี้, อย่างที่ว่ามานี้ ขอให้จดจำไปให้ดีกว่า; การงาน
คือหน้าที่ของสิ่งที่มีชีวิต, หน้าที่ของสิ่งที่มีชีวิต คือสิ่ง

ที่จำเป็นที่สุด ที่สิ่งที่มีชีวิตจะต้องทำ. พอทำแล้วก็
 พอใจว่าถูกต้องแล้ว, พอใจถูกต้องแล้ว พอใจถูกต้องแล้ว
 พอใจ, ให้เรารู้สึกอย่างนี้ทั้งวันทั้งคืน ในการเคลื่อนไหว
 ของเราทุก ๆ อิริยาบถ. ถ้าพอใจแล้วก็มีความสุข เมื่อ
 ความพอใจบริสุทธิ์ ความสุขก็บริสุทธิ์, เมื่อความพอใจ
 ถูกต้อง ความสุขก็ถูกต้อง เรื่องก็จบ.

ขอให้ท่านทั้งหลายทุกคน ที่เป็นผู้ฟังนี้ และสนใจ
 ในธรรมะนี้ จงรู้จักคำว่า การงานนี่คืออย่างนี้ ทำให้สนุก
 ได้แบบนี้ แล้วเป็นสุขในการกระทำได้อย่างนี้แล้วมีความ
 พอใจได้อย่างนี้ แล้วก็มีมีความสุขที่แท้จริงได้เกิดจากความ
 พอใจนั้น ๆ.

การบรรยายนี้เป็นการสมควรแก่เวลาแล้ว ขอให้
 ท่านทั้งหลายรู้จักสิ่งที่เรียกว่า การงาน หรือ หน้าที่ หรือ ธรรมะ
 หรือ ความพอใจ หรือ ความสุข ยิ่ง ๆ ขึ้นไปกว่าที่แล้ว ๆ มา,
 รู้มากยิ่งขึ้นไปกว่าที่แล้วมา แล้วก็ ปฏิบัติให้มากยิ่งขึ้น
 ไปกว่าที่แล้ว ๆ มา, แล้วความสุขแท้จริง อันเป็นจุดหมาย
 ปลายทางก็จะไม่ไปไหนเสีย จะต้องเกิดแก่บุคคลผู้ทำหน้าที่
 การงานอยู่อย่างถูกต้องและพอใจ ดังที่กล่าวแล้ว.

พอใจนี้เขาเรียกว่าธรรมเนียม, ธรรมเนียม ธรรมเนียม
 แปลว่า ธรรมเนียมในธรรมะ - คือพอใจเมื่อเกิดจากธรรม เกิด
 เพราะธรรม. **จงเป็นผู้มีจิตใจเต็มไปด้วยธรรมบัตินี้ ผาสุก
 สวัสดิ์ แจ่มใส สดชื่น อยู่ทุกทิพาราตรีกาลเทอญ.**

ของยุติการบรรยาย.

การงานคือการปฏิบัติธรรม

อันการงาน คือคุณค่า ของมนุษย์
ของมีเกียรติ สูงสุด อย่าสงสัย
ถ้าสนุกด้วย การงาน เบิกบานใจ
ไม่เท่าไร ได้รู้ธรรม ฉ่ำซึ่งจริง

เพราะการงาน เป็นตัวการ ประพฤติธรรม
กุศลกรรม กล้าปณมา มีค่ายิ่ง
ถ้าจะเปรียบ ก็เปรียบคน ฉลาดดียง
นัดเดียววิ่ง เก็บนก หลายพกมา

คือการงาน นั้นต้องทำ ด้วยสติ
มีสมาธิ ขันติ มีอุตสาห์
มีสัจจะ มีทมะ มีปัญญา
มีศรัทธา และกล้าหาญ รั้งงานจริง.

พุทธทาส วิมลญาณ

รายชื่อหนังสือ ชุดลอยปทุม

อันดับ	เรื่อง	พิมพ์ครั้งที่	อันดับ	เรื่อง	พิมพ์ครั้งที่
๑.	คู่มือมนุษย์	๘	๓๔.	พุทธศาสตร์กับ โสยศาสตร์	๑
๒.	ศิลปะแห่งการดู ด้วยญาณสัมผัสมปัญญา	๑	๓๕.	อานาปานสติภาวนา(มีภาษาจีน)	๒
๓.	ศิลปะแห่งการมีพระพุทธรเจ้า อยู่กับเนื้อกับตัว	๑	๓๖.	อิทัปปัจจยดาในฐานะ สิ่งสูงสุดแห่งพระพุทธศาสนา	๑
๔.	ธรรมะสำหรับคนเกลียดวัด	๑	๓๗.	นรกกับสวรรค์	๑
๕.	ธรรม ๒๔ เหลี่ยม (มีภาษาจีน)	๔	๓๘.	ดับทุกข์สิ้นเชิง	๑
๖.	พูดกับແນ	๑	๓๙.	มรดกธรรมคำกลอน	๑
๗.	ศีลธรรมกลับมา ตอนที่ ๑	๒	๔๐.	ทิศทั้งหก	๑
๘.	เห็นธรรมชาติ คือเห็นความเป็นเช่นนั้นเอง	๑	๔๑.	ฟ้าสว่างทางธรรมโมฆชน	๒
๙.	ธรรมโอสธสำหรับโลก	๑	๔๒.	ฟ้าสว่างทางผ่ายบรรพชิต	๑
๑๐.	ความมีสุขภาพอนามัยทางจิต	๒	๔๓.	มหรสพของพระอรหันต์	๑
๑๑.	ปรมัตถธรรมคำกลอน	๑	๔๔.	ปรมัตถธรรมกลับมา ตอนที่ ๑	๑
๑๒.	นิพพานที่นั่นและเดี๋ยวนี้	๒	๔๕.	เช่นนั้นเอง	๑
๑๓.	ธรรมพบใหม่	๓	๔๖.	ความสะอาด ความสว่าง ความสงบ	๑
๑๔.	ลดตาช่วยได้	๑	๔๗.	อะไร ๆ ในชีวิตสักแต่ว่า เป็นเรื่องของจิตสิ่งเดียว	๑
๑๕.	ศีลธรรมกลับมา ตอนที่ ๒	๑	๔๘.	ปรมัตถธรรมกลับมา ตอนที่ ๒	๑
๑๖.	ศีลธรรมกลับมา ตอนที่ ๓	๑	๔๙.	ศิลปะสำหรับการมีชีวิตอยู่ในโลก	๑
๑๗.	คำของครู	๒	๕๐.	พบชีวิตจริง	๑
๑๘.	พระผู้มีพระภาคเจ้า ทรงเป็นกัลยาณมิตร	๑	๕๑.	สมถวิปัสสนาสำหรับยุคปรมาณู	๑
๑๙.	ถอยหลังเข้าคลองกันเถิด	๑	๕๒.	ธรรมะที่ควรเติมลงในชีวิต	๑
๒๐.	การเก็บความโกรธเสียยังฉาง	๒	๕๓.	ฟ้าสว่างทางการเมือง	๑
๒๑.	การปรองเป็นทุกข้ออย่างยิ่ง การดับเป็นสุขอย่างยิ่ง	๑	๕๔.	ธรรมสังฆะของสมถวิปัสสนา แห่งยุคปรมาณู	๑
๒๒.	อาหารหล่อเลี้ยงใจ	๒	๕๕.	ฟ้าสว่างทางปรมัตถ์, อภิธรรม, อุบาสิกา และบรรพชิต	๑
๒๓.	ปัญญาภิริยวิวัตตุ	๑	๕๖.	ผัสสะ สิ่งที่ต้องรู้จักและควบคุม	๑
๒๔.	พ่อแม่สมบูรณแบบ	๒	๕๗.	ความสุขแท้เมื่อสิ้นสุดแห่ง ความสุข	๑
๒๕.	อานาปานสติและดับไม่เหลือ	๒	๕๘.	แนวสังเขปทั่ว ๆ ไปของการ พัฒนา	๑
๒๖.	ธรรมคิดและธรรมคิด	๑	๕๙.	ธรรมชีวิตกับความเป็นพระवास	๑
๒๗.	ความมั่นคงภายใน	๑	๖๐.	การศึกษาและการรับปริญญา ในพระพุทธศาสนา	๑
๒๘.	โลกพระศรีอารยอยู่แค่ปลายจุมูก	๒	๖๑.	การบำเพ็ญบารมีทุกแนวทาง	๑
๒๙.	การทำงานเพื่องาน	๑	๖๒.	ทำงานให้สนุกได้อย่างไร	๑
๓๐.	สันโดษไม่เป็นอุปสรรค แก่การพัฒนา	๑	๖๓.	การทวิปัสสนาและใจความ สำคัญของวิปัสสนา	๑
๓๑.	ปฏิเสธสมบัติคืออะไร ?	๑			
๓๒.	เค้แงื่อนของธรรมะ และ อิทัปปัจจยดา	๑			
๓๓.	การอยู่ด้วยปัจจุบัน ไม่มีอดีต ไม่มีอนาคต	๑			

อย่าให้อายไก่อ.

ถ้าคนเรา เปรียบกับไก่ ดูให้ดี
มันไม่มี นอนไม่หลับ ไม่ปวดหัว
ไม่มีโรค ประสาท ประจำตัว
โรคจิตไม่ มากแล้ว กับไก่อ้น้อย

คนในโลก กินยา เป็นต้นๆ
พวกไก่อ้มัน ไม่ต้องกิน สักเท่าก้อย
หลับสนิท จิตสบาย ร้อยทั้งร้อย
รู้สึกน้อย แห่งน้ำใจ อายไก่อ่อย

ได้เป็นคน หรือจึงได้ นอนไม่หลับ
ควรจะนับ ว่าเป็นบาป หรือบุญเหวย
มีธรรมะ กันเสียนะ อย่าละเลย
อยู่เสมอ ไม่มีอาย แก่ไก่อ้มัน

พุทธทาส วิมลจิต